

2.9.2019

EOAK/3420/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

VANAJAN VANKILA, OJOISTEN OSASTO

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde	Vanajan vankila, Ojoisten osasto
Tarkastusajankohta	25.6.2019
Osallistujat EOAK:sta	Oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen Tarkastaja Reima Laakso
Osallistujat tarkastuskohteesta	Vankilan johtaja - - - Apulaisjohtaja - - - Rikosseuraamusesimies - - - Ohjaaja - - -

1 Tarkastuksesta

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OP-CAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (CRPD) ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat tekivät 25.6.2019 tarkastuksen Vanajan vankilan Ojoisten osastolle, joka on miesvangeille tarkoitettu avovankila.

Tarkastus oli ennalta ilmoitettu ja sen tavoitteena oli tutustua Ojoisten osaston toimintaan ja vankien olosuhteisiin laitoksessa.

Tarkastajat tutustuivat vankilan eristysselliin, päihdevalvontatiloihin, asuinosaan, tapaamistilaan ja kuntosaliin. Tarkastajat vierailivat myös yhdessä avolaitostyön työpisteessä Hämeen linnan vallihaudan kunnostamiseen liittyvällä työmaalla.

Tarkastusta varten vankila toimitti pyydettyinä ennakkomateriaalina järjestyssäännön ja tulo-opiaan sekä niiden vieraille kielille käännetty versiot, tapaamisohjeet, viimeisimmät kurinpitopäätökset, avolaitoksesta suljettuun vankilaan siirtämistä koskevat päätökset ja kielteiset poistumis- lupapäätökset asiakirjoineen.

Tarkastuksella ei järjestetty erillistä vankivastaanottoa, koska laitoksen vankien toiminnot ovat pääasiassa vankilan ulkopuolella. Tarkastuksen aikana tarkastajat keskustelivat kuitenkin joidenkin vankien kanssa. Nämä vangit pitivät laitoksen olosuhteita hyvinä ja vaikuttivat tyytyväisiltä sekä laitoksen tarjoamiin toimintoihin että henkilöstöön.

Tarkastuksen aikana vankilan johtajan, apulaisjohtajan ja rikosseuraamusesimiehen kanssa keskusteltiin vankilan olosuhteista ja toiminnasta sekä asiakirja-aineistosta tehdyistä alustavista havainnoista.

Tarkastuksen jälkeen osastolta pyydettiin seuraavat asiakirjat:

- vankien perehdytyslomake,
- hakemuslomake sähköpostin, internetin, skypeen ja oman tietokoneen käyttöön,
- lomake, jolla vanki sitoutuu matkapuhelimen käyttöä koskeviin ehtoihin
- 5 siviilityölupapäätöstä ja 5 opintolupapäätöstä

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä saatiin tarkastuspöytäkirja keskushallintoyksikön tarkastuksesta Vanajan vankilaan 27.–28.3.2017.

Tarkastuspöytäkirjan luonnos lähetettiin Vanajan vankilan Ojoisten osastolle tiedoksi ja vankilalle varattiin mahdollisuus antaa kommentteja siitä viimeistään 6.9.2019.

Tarkastajien havainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamies Pasi Pölöselle. Hän esitti tarkastuksen johdosta jaksossa 2 todetut kannanotot.

Vanajan vankila antoi kommenttinsa pöytäkirjaluonnokseen. Kommentit merkitty kursivoituna edellä mainittujen kohtien perään.

2 Tarkastushavainnot

2.1 Vankilasta ja sen toiminnasta

Vangit

Osaston paikkaluku on 50. Paikat ovat miesvangeille. Tarkastuspäivänä osaston kirjavahvuus oli 51 vankia, joista 14 oli valvotussa koevapaudessa. Kaikkia vankeja valvotaan sähköisesti.

Vankien tausta ja rangaistusten pituus vaihtelevat paljon. Valtaosalla on myös aiempia vankeusrangaistuksia.

Ulkomaalaisia vankeja on noin 10 % vangeista. Heidän kanssaan käytetään Rikosseuraamuslaitoksen kilpailuttamia mobiilitulkkauspalveluja. Tulkkausta käytetään tulotilanteessa, kurinpidossa ja muutenkin, jos vaikuttaa siltä, ettei asiaa saada selvitettyä vierasta kieltä puhuvan kanssa.

Vähemmistöihin kuuluvat pärjäävät osastolla hyvin. Osastolla on laitoksen johdon mukaan tehty töitä sen eteen, että epäasiallista käytöstä toisia vankeja kohtaan ei tapahdu.

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyviä vankeja ei pääsääntöisesti sijoiteta Ojoisten osastolle.

Henkilökunta

Vanajan vankilan johtaja toimii johtajana neljässä eri toimipisteessä. Johtajan mukaan tämä aiheuttaa haasteita muun muassa aikataulujen sopimisessa. Vankilatarkastusten yhteydessä nk. yhdistelmäjohtajien työnkuvan laajuuden ja usein myös laitoksen yksiköiden fyysisen etäisyyden on havaittu asettavan haasteita johtamiselle ja yksiköiden toiminnan ajantasaiselle seuramiselle ja tuntemukselle. Tarkastuksen yhteydessä käydyn keskustelun perusteella Vanajan vankilan johtaja oli hyvin perillä Ojoisten osaston tilanteesta ja tiedonkulku osaston henkilöstön ja johtajan välillä vaikutti toimivan hyvin.

Ojoisten osaston henkilökuntaan kuuluu vankilanjohtajan ja apulaisjohtajan lisäksi mm. 1 rikosseuraamus esimies, 12 vartijaa ja muuta työnjohto- ja ohjaushenkilökuntaa. Yksi rikosseuraamus esimies on yhteinen eli työskentelee sekä Vanajan että Ojoisten osastoille.

Johtaja ja apulaisjohtaja kertoivat, ettei Rikosseuraamuslaitoksen puolesta ole järjestetty koulutusta hallintomenettelystä. Tällaisen koulutuksen arvioitiin voivan olla hyödyllistä. Alueelta saa apua yksittäisissä asioissa.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että vankiloiden päätöksentekijöiden ja esittelijöiden hallinnolliseen osaamiseen liittyviä kysymyksiä tulee usein esille tarkastusten yhteydessä. Usein tulee myös esille se, ettei Rikosseuraamuslaitos järjestä henkilökunnalle tällaista koulutusta. Apulaisoikeusasiamies saattoi tämän havainnon Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon.

Vankien perehdytys

Uusien vankien vastaanotto tapahtuu vankilassa siten, että ensimmäisenä päivänä vangin kanssa käydään läpi tulo-opas ja järjestyssääntö. Toisena päivänä vanki sijoitetaan pihatöihin ja noin viikon kuluessa tehdään rangaistusajan suunnitelman päivitys ja vanki sijoitetaan muuhun toimintaan.

Perehdyttämistä varten oli vankilassa laadittu lomake, jossa olevan muistilistan avulla kaikki tarvittavat asiat on tarkoitus käydä vangin kanssa läpi. Lomake ei vielä ollut käytössä.

Tarkastajien havaintojen perusteella vankilan tulo-opas oli hyvin selkeä ja informatiivinen.

Tarkastajien kanssa keskustelleet vangit olivat tyytyväisiä saamaansa perehdytykseen. Vankien perehdyttäminen vaikutti tarkastajien havaintojen perusteella kaiken kaikkiaan toimivan hyvin.

Vankien toiminnot

Johtajan mukaan osaston toimintaperiaatteena on, että toiminnot järjestetään vankilan ulkopuolella. Tähän on panostettu sidosryhmäyhteistyöllä.

Valtaosa vangeista onkin avolaitostyössä kuntien, Metsähallituksen ja Museoviraston kohteissa. Rangaistusten lyhyestä kestosta johtuen avolaitostyöhön on haastavaa yhdistää opintasuorituksia.

Osa vangeista käy myös siviilitöissä ja opiskelee.

Tavoitteena on, että vain toimintaan sijoittamista odottavat vangit ovat vankilan piha-alueella kiinteistöhuolto- ja siivoustöissä. Muu toimintapaikka pyritään osoittamaan viikon kuluessa vankilaan saapumisesta.

Johtajan mukaan myös valvottuun koevapauteen sijoittamiseen on vankilassa panostettu.

Apulaisoikeusasiamies piti positiivisena sitä, että vankien toiminnot järjestetään pääsääntöisesti vankilan ulkopuolella, koska tällä edistetään vangin sopeutumista yhteiskuntaan. Mahdollisuuksien mukaan toimintoihin olisi perusteltua yhdistää nykyistä enemmän esimerkiksi ammatillisia opintoja.

2.2 Vankilan tilat

Yleistä

Vankien asuintilat, tapaamistilat, ulkoilutilat ja kuntosali olivat siistit ja tarkoitukseensa sopivat. Osa asuintiloista oli vastikään remontoitu.

Vankilan tilat eivät ole esteettömät eikä sinne voida sijoittaa liikuntarajoitteisia vankeja.

Henkilökunnan mukaan suunnitelmissa on rakentaa esteetön tapaamistila, johon myös pyörätuolilla liikkuva tapaaja pääsee.

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että asuinhuoneiden ovissa oli siellä asuvien vankien sukunimet.

Aikaisemmin oli yleinen käytäntö vankiloissa, että sellien ovesa oli vangin nimi. Vankiloiden tarkastuksilla ei ole pitkään aikaan enää havaittu kyseistä toimintatapaa. Toimintatapa on ongelmallinen vangin yksityisyyden suojan ja turvallisuuden kannalta.

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että vankilan tulisi luopua kyseisestä käytännöstä.

Vankila ilmoitti luopuneensa asuinhuoneiden oviin vankien nimien merkitsemisestä.

Eristysselli

Osaston toimistorakennukseen oli rakennettu selli, jota voidaan tarpeen mukaan käyttää vankien eristämiseen. Huoneen kalustuksena on patja lattialla ja pöytätaaso ja jakkaraa vastaavat pehmustetut kuutiot. Huoneessa ei ole ikkunaa. Huoneessa on wc-pytty. Tarkastajat kokeilivat sellin kutsunappia, joka toimi.

Apulaisjohtajan mukaan vangille annetaan selliin liinavaatteet.

Huoneessa on kameravalvontamahdollisuus. Kameran edessä oli tarkastuksen aikana peite. Henkilökunnan mukaan kameran eteen on tulossa liikuteltava luukku. Vankilassa oltiin tietoisia siitä, että kameravalvontaa voidaan käyttää vain tarkkailussa ja eristämistarkkailussa.

Apulaisjohtajan mukaan selliä ei ole käytetty kertaakaan tarkkailuun eikä se soveltuisi eristämistarkkailuun.

Pääsääntöisesti selliä käytetään silloin, kun vanki on pidettävä erillään kurinpitoasian selvittämisen vuoksi. Tällöinkin säilytys kestää pääsääntöisesti vain sen aikaa, mitä kuljetuksen järjestäminen suljettuun vankilaan kestää. Joissakin tapauksissa säilytys on kestänyt yön yli.

Eräs vanki oli viettänyt sellissä yhden yön omasta pyynnöstään. Tuolloin sellin ovi oli pidetty auki. Tarkastuksen aikana jäi epäselväksi, miten päätöksenteossa tältä osin oli menetelty. **Apulaisoikeusasiamies totesi kuitenkin**, että vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin nojalla omasta pyynnöstä erillään asumista koskevaan päätökseen voi hakea oikaisua aluejohtajalta ja valittaa hallinto-oikeuteen. Näin ollen erillään omasta pyynnöstä asumisesta tulee tehdä hallintopäätös ja antaa muutoksenhakuohjaus.

Tarkastushavaintojen perusteella selliä käytetään lähinnä järjestysrikkomuksen selvittämisen vuoksi erillään pidettyjen säilyttämiseen. Säilytys saattaa kuitenkin kestää niin pitkään, että vanki joutuu yöpymään sellissä.

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että eristyssellissä tulisi olla mahdollisuus luonnonvaloon, jos sitä käytetään lyhyttä odotusaikaa pidempään säilytykseen. Muun muassa CPT on kannanotoissaan korostanut mahdollisuutta lukea luonnonvalossa myös eristykseen käytetyissä selleissä (CPT/Inf(2011)28-part2; <https://rm.coe.int/16806cccc6>).

Apulaisoikeusasiamies viittasi myös 23.2.2018 antamaansa ratkaisuun EOAK/1276/2017, jossa on laajemmin käsitelty sellikalustusta eristämisen aikana. Ratkaisu on julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla.

Vankila ilmoitti, että henkilökuntaa on ohjeistettu sellaisen tilanteen varalta, että vanki omasta tahdostaan haluaisi eristyshuoneeseen. Jatkossa tällaisessa hyvin poikkeuksellisessa tilanteessa asiasta tehdään päätös ja huolehditaan muutoksenhakuohjauksesta. Vankilasta todettiin tehdyn selväksi kaikille tahoille, että Ojoisten eristystila ei sovellu yön yli majoitukseen. Vankila ilmoitti jatkossa pidettävän tarkasti huolta, että eristystilassa vietetty aika jää pisimmilläänkin muutamaan tuntiin.

Päihdevalvontatilat

Päihdevalvontaan tarkoitettut tilat olivat asianmukaiset. Vanki antaa näytteen kylpytakissa ilman omia vaatteita. Näytteenantoa valvotaan ikkunasta sälekaihtimen läpi. Tästä ei ole henkilökunnan mukaan aiheutunut ongelmia näytteen antamisessa.

Vanki antaa näytteen purkkiin, minkä jälkeen näytteestä otetaan pikatesti. Positiiviset pikatestitulokset ja muuten positiiviseksi epäillyt näytteet lähetetään laboratoriovarmistukseen.

2.3 Mahdollisuus saada tietoa säädöksistä ja vankilan olosuhteista

Henkilökunnan mukaan vankilan tulo-opas ja järjestyssääntö käydään läpi vangin kanssa saapumisen yhteydessä. Tulo-oppaassa on vankilan päiväjärjestys.

Henkilökunnan mukaan vangeilla on mahdollisuus saada lupa internetin käyttöön ja ajantasaiset säädökset on mahdollista katsoa internetistä.

Myös osaston päivystyksessä olevassa kansiossa oli keskeiset säädökset kuten vankeuslaki. Tarkastajien havaintojen perusteella vankeuslain viimeisimpiä muutoksia ei ollut päivitetty kansioon.

Päivystyksen ilmoitustaululla oli luettelo vankilan toimintaa valvovista viranomaisista.

Päivystyksestä oli myös vapaasti saatavissa keskeiset hakemuslomakkeet. Muut hakemuslomakkeet on saatavissa pyytämällä niitä vartijalta.

Asuinosaistoilla ei ole omia ilmoitustauluja vaan kaikki tieto on päivystyksen ilmoitustaululla, koska vangit kulkevat siitä päivittäin.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että erilaista tietoa vankilaa koskevista säädöksistä ja vankilan käytännöistä oli varsin hyvin vankien saatavilla. **Hän kiinnitti kuitenkin huomiota siihen**, että säädökset sisältävä kansio tulee pitää ajan tasalla.

Vankila ilmoitti, että päivystyksessä oleva vankien käyttöön tarkoitettu säädöskansio tarkastetaan useammin ja pyritään pitämään paremmin ajan tasalla. Vankilan mukaan laitoksen kaikilla vangeilla on pääsy internetiin, josta on hyvin saatavilla ajankohtaista tietoa erilaisista säädöksistä. Vankila totesi, että tulevaisuudessa voisi olla kiinnostavaa listata vankien käyttöön internet sivustoja, joista säädöksiä löytää.

2.4 Yhteydet vankilan ulkopuolelle

Videoyhteyden käyttö

Henkilökunnan mukaan vankeuslain 13 luvun 13 §:n mukaisilla videoyhteyden välityksellä pidetyillä tapaamisilla on vankilassa vain vähän käyttöä. Mahdollisuudesta videotapaamisiin on ilmoitus vankilan päivystyksen ilmoitustaululla. Ilmoitus on sekä suomeksi että englanniksi. Vangeille ei kuitenkaan ole muuten aktiivisesti tiedotettu tästä mahdollisuudesta.

Vankilassa on jonkin verran ulkomaalaisia vankeja. Tarkastuksen aikana keskusteltiin siitä, että juuri ulkomaalaisille vangeille mahdollisuus videotapaamiseen voi olla hyödyllinen. Mahdollisuus olisi hyvä ottaa esille perehdytyksen yhteydessä.

Apulaisoikeusasiamies piti tärkeänä, että vangeille tiedotetaan riittävästi lainsäädännön mahdollistamasta tapaamismuodosta.

Matkapuhelimen käyttö

Vangit saavat omat älypuhelimensa haltuun poistumisluvulle ja muille vankilan ulkopuolisille luvulle. Avolaitostyöhön älypuheliminta ei kuitenkaan saa ottaa.

Tarkastajat totesivat, että eräästä toisesta avolaitoksesta on kanneltu siitä, että älypuhelimien antaminen avolaitostyössä käyville vangeille on kielletty. Asiasta on lähetetty selvitys- ja lausuntopyyntö Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Saatujen tietojen mukaan vankilan johtaja on tehnyt päätöksen, että vangit saavat haltuunsa nettiyhteydettömän ja kamerattoman puhelimen. Sillä saa soittaa muulloin paitsi toiminta-aikana ja öisin. Vangin tulee hyväksyä puhelimen käyttöehdot.

Internet-yhteyden ja sähköpostin käyttö

Vankien käyttöön on varattu tietokone, jossa on nettiyhteys. Vangeille voidaan hakemuksesta antaa lupa internetin ja sähköpostin käyttöön. Samalla kertaa annetaan lupa sekä internetin että sähköpostin käyttöön. Tällä hetkellä Ojoisilla olevassa tietokoneessa ei ole Rikosseuraamuslaitoksen määrittelemiä rajoituksia internetin käyttöön. Henkilökunta piti ongelmallisena, jos käytösmahdollisuutta rajoitetaan avolaitoksissa niin, että vain tietyille sivustoille on mahdollista päästä.

Vangeilla on mahdollisuus saada myös oma tietokone käyttöön esimerkiksi opiskelua varten.

Vilppulan vankilan tarkastuksen (EOAK/1592/2019) yhteydessä apulaisoikeusasiamies Pölonen totesi internetin käytön rajoituksista avolaitoksissa seuraavaa:

”Vankeuslain 12 luvun 9 §:n mukaan vangille voidaan antaa lupa sähköpostiviestien lähettämiseen ja vastaanottamiseen yhteyksien ylläpitämiseen, toimeentuloon, työ-, koulutus-, oikeus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä tai muusta vastaavasta tärkeästä syystä. Vastaavasti vangille voidaan antaa lupa internetin käyttöön toimeentuloon, työ-, koulutus-, oikeus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä tai muusta vastaavasta tärkeästä syystä. Suljetussa vankilassa luvan myöntäminen edellyttää, että vangin pääsy muille kuin luvankomukaisille verkkosivustoille on asianmukaisesti estetty.

Lainsäädännössä on lähdetty siitä, että sivustojen käyttöä rajoitetaan teknisesti niin, että kielletyille sivustoille ei pääse. Suljetuissa vankiloissa tämä on säädetty käytön edellytykseksi.

Ilmeisesti luettelo sivustoista, joille vangit voivat päästä, on sisällöltään sama sekä avolaitoksissa että suljetuissa vankiloissa. Avolaitoksissa vankien tulisi kuitenkin kyetä hoitamaan muun muassa vapautumiseen liittyviä asioita omatoimisesti. Nykyään tämä tapahtuu suurelta osin internetissä. Avolaitoksessa enemmistö vangeista käy myös poistumisluvilla tai muilla vankilan ulkopuolisilla luvilla, joille oma älypuhelin on mahdollista ottaa mukaan.

Tätä taustaa vasten apulaisoikeusasiamies piti ongelmallisena sitä, jos nettiyhteyden käytön tekniset esteet rajoittavat vankien pääsyä myös sellaisille sivustoille, joille on lupa päästä. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan olisi perusteltua tarkastella uudelleen nettiyhteyden käyttöön liittyviä järjestelyjä erityisesti avolaitoksissa.”

Apulaisoikeusasiamies on lähettänyt yllä viitatuun tarkastuksen pöytäkirjan tiedoksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja oikeusministeriölle erityisesti sen arvioimiseksi, ovatko internetin ja sähköpostin käyttöä koskevat säännökset ja käytännöt toimivia.

Ostosmahdollisuudet ja muu asiointi vankilan ulkopuolella

Vangeilla on mahdollisuus käydä kuuden kilometrin mittaisella Vanajaveden rantalenkillä luvanvaraisesti toiminta-ajan ulkopuolella (reitien enimmäisaika 90 minuuttia).

Vankilassa ei ole omaa kanttiinia. Vangeille on järjestetty mahdollisuus käydä yhteiskuljetuksella ostoksilla kerran viikossa. Vankilassa ei tarjota kaikkia aterioita, vaan vangeille maksetaan ruokarahaa ruokatarvikkeiden ostoon. Lounas valmistetaan Leijona Cateringin toimesta ja tuodaan lämpöastioissa Panssariprikaatista Ojoisille.

Yksittäisissä tapauksissa vangille voidaan myöntää lupa asiointiin vankilan ulkopuolella muulloinkin. Myös uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumiseen voidaan myöntää lupa vankeuslain 14 luvun 6 §:n nojalla, koska vankilassa ei järjestetä esimerkiksi jumalanpalveluksia.

Vankilasta saadun tiedon mukaan luvat myönnetään vankeuslain 14 luvun 6 §:n nojalla. Viikoittaisista kauppakäynneistä ei tehdä vangeille erillisiä hallintopäätöksiä, vaan vartija kirjaa mukaan lähtevät vangit ”muu lupa -ryhmäpassiin” ja merkitsee päätöksentekijäksi johtajan. Yksittäisten vankien luvista tehdään tapauskohtainen päätös.

Vankeuslain 14 luvun 6 §:n nojalla vangille voidaan 2 ja 3 §:n säännösten estämättä antaa poistumislupa saatettuna tai tarpeellisen valvonnan alaisena ulkopuoliseen tilaisuuteen osallistumista varten tai muusta tällaisesta syystä enintään puoleksi vuorokaudeksi. Lain 20 luvun 2 §:n nojalla vanki ei saa hakea oikaisua tai valittaa kyseisestä luvasta. Vankeuslain 14 luvun 11 §:n mukaan poistumisluvasta päättää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti vankilan johtajan ja apulaisjohtajan huomiota siihen, että laissa toimivalta päättää vankeuslain 14 luvun 6 §:n nojalla myönnettyistä luvista on johtajalla tai hänen määräämällään apulaisjohtajalla. Tarkastushavaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että viikoittaisissa kauppakäynneissä päätösvaltaa käyttää tosiasiallisesti vartija.

Tarkastuspöytäkirjan luonnokseen tutustumisen jälkeen vankilassa on muutettu vankien viikoittaisista kauppa-asiointiin liittyvien poistumislupien päättämistä siten, että jokainen vanki anoo useamman kauppakäynnin kerralla lomakkeella, johon päätöksen tekee kirjallisesti johtaja tai apulaisjohtaja. Vanki saa päätöksestä kopion ja siinä poistumista koskevat ehdot ja määräykset.

Kirjastossa käynti ja tiedotusvälineiden seuraaminen

Kirjastoauto käy vankilassa kerran kahdessa viikossa. Vangille voidaan myös tarvittaessa myöntää lupa käydä kaupungin kirjastossa.

Asuinhuoneissa on televisiot vankilan puolesta.

Asuinosastoille tulee Helsingin Sanomat ja Hämeen Sanomat.

2.5 Asiakirjojen tarkastus

Tulo-opas

Kuten edellä todettiin, Ojoisten osaston tulo-opas on selkeä ja informatiivinen.

Tarkastajat keskustelivat johtajan ja apulaisjohtajan kanssa tulo-oppaan kirjauksesta, jonka mukaan poistumislupaa rangaistusajan pituuden perusteella on haettava vähintään kahta viikkoa ennen poistumislupa-ajankohtaa. Muotoilusta voi saada sellaisen käsityksen, ettei tätä myöhemmin jätettyä hakemusta lainkaan käsitellä. Keskustelussa kävi ilmi, että myöhemminkin jätetyt poistumislupahakemukset käsitellään, jos vaan se on asian vaatiman selvityksen kannalta mahdollista. Vartijoita on ohjeistettu, että hakemus otetaan aina vastaan, vaikka se olisikin tehty myöhässä.

Tulo-oppaassa poistumisluvista rangaistusajan pituuden perusteella todetaan myös, että poistumisluvat pitää hakea ja käyttää yksi kerrallaan ennen uuden luvan hakemista.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, ettei tulo-oppaassa voida asettaa rajoituksia sille, milloin poistumislupahakemus on mahdollista jättää. Tulo-oppaan kirjauksista saa sellaisen käsityksen, että ohjeiden vastaisesti jätetyt poistumislupahakemukset voidaan jättää käsittelemättä. Apulaisoikeusasiamies totesi, että myös ohjeista poikkeavaan aikaan jätetyt poistumislupahakemukset tulee pyrkiä käsittelemään. Tämä vaikuttikin olevan vankilan henkilökunnan tiedossa.

Vankilan mukaan laitoksen osastoilla on hieman eri sisältöiset tulo-oppaat. Ojoisten opasta tul- laan päivittämään lähiaikoina ja muuttamaan mm. poistumislupa-anomuksia koskevaa ohjeis- tusta, johon apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota.

Kurinpitopäätökset

Tarkastetuista kurinpitopäätöksistä yhteenkään ei ollut kirjattu mainintaa vangin kuulemisesta. Asiassa 2/2019/Vava/Ojos kurinpitoasiakirjoista ei käynyt muutenkaan ilmi, onko vankia kuultu asian johdosta.

Tarkastettujen kurinpitopäätösten perustelemisessä oli jonkin verran puutteita. Kaikista päätök- sistä ei selvästi käynyt ilmi, millä perusteella rikkomus oli katsottu näytetyksi toteen. **Apulaisoi- keusasiamies kiinnitti huomiota siihen**, että kurinpitopäätökset tulee perustella niillä seikoilla, jotka yksittäisessä asiassa ovat näyttönä siitä, että järjestysrikkomus on tapahtunut. Varsinai- seen kurinpitopäätökseen olisi myös perusteltua merkitä, onko vankia kuultu.

Asioissa 16/2019/Vava/Ojos ja 11/2019/Vava/Ojos kurinpitoasian käsittely oli kestänyt yli kaksi viikkoa. Asiassa 17/2019/Vava/Ojos kurinpitoasian käsittely oli kestänyt yli kuukauden. Kaikissa tapauksissa pitkä käsittelyaika oli otettu huomioon kurinpitorangeistuksen ankaruudessa.

Vankilan johdon kanssa keskusteltiin ongelmista, joita kurinpitoasioiden käsittelyyn liittyy, kun vanki on jo siirtynyt suljettuun vankilaan. Muun muassa videoyhteyksien aikatauluista suljetun laitoksen kanssa sopiminen vaikeuttaa asioiden nopeaa käsittelyä.

Hallintolain 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. **Apulaisoi- keusasiamies totesi**, että varsinkin yli kuukauden mittaista käsittelyaikaa voidaan pitää liian pitkänä. Pitkät odotusajat kurinpitoasian käsittelyssä ovat ongelmallisia erityisesti siksi, että tyy- pillisesti suljettuun vankilaan siirrettynä kurinpitoa odottava vanki joutuu odottamaan käsittelyä matkasellissä. Lisäksi kurinpitokäsittelyn jälkeen tehdään usein päätös vangin siirtämisestä sul- jettuun vankilaan, mikä pidentää matkasellissä vietettyä aikaa entisestään.

Vankila myönsi joidenkin kurinpitopäätösten käsittelyn venyneen liian pitkäksi. Vankilassa on päätetty priorisoida suljettuun vankilaan järjestysrikkomuksen vuoksi siirtyneiden kurinpitokäsit- telyt ja pyrkiä laitoksen omailla toimilla lyhentämään käsittelyaikaa kaikin mahdollisin keinoin.

Poistumislupapäätökset

Tarkastajien saamista poistumislupapäätöksissä oli käytetty jonkin verran fraasimaisia perus- teluja kuten: "ei ollut osoitettu riittävän tärkeää syytä" tai "lupaehtojen noudattaminen ei ole riit- tävän todennäköistä". Kaikkien kielteisten poistumislupapäätösten perusteluista ei käynyt ilmi konkreettisia syitä kielteiselle päätökselle.

Apulaisjohtaja kertoi tarkastajille keskustelewansa päätöksistä vankien kanssa ja siksi kirjallisissa päätöksissä ei aina esitetä perusteluja kovin yksityiskohtaisesti.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että kuten kurinpitopäätöksetkin, poistumislupapäätökset tulee perustella niillä seikoilla, joiden perusteella kielteiseen päätökseen on kyseisessä asiassa päädytty. Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, ettei päätöksenteossa pitäisi käyttää perusteluina pelkkiä yleisiä fraaseja tai säännöstekstejä.

Vankilan ilmoituksen mukaan laitoksessa on käsitelty tarkastuksesta saatua palautetta päätösperusteluja koskien ja todettu, että vastedes päätöksissä käytetään tosiasiallisia päätösperusteluita.

3 Toimenpiteet

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen saattoi Vanajan vankilan Ojoisten osaston tietoon

- kohdassa 2.2 vangin nimen merkitsemisestä sellin oveen ja eristyssellin olosuhteista todetun
- kohdassa 2.3 vankien saatavilla olevista säädöksistä todetun
- kohdassa 2.4 videoyhteyden käyttömahdollisuudesta tiedottamisesta ja päätösvallasta poistumislupa-asioissa todetun sekä
- kohdassa 2.5 tulo-oppaasta ja päätöksenteosta todetun.

Apulaisoikeusasiamies lähetti pöytäkirjan tiedoksi Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja oikeusministeriölle.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Reima Laakso
tarkastaja